
artykuły

poszukiwania i penetracje badawcze w teorii i badaniach własnych

T

echnika fiszek autokorektywnych a przyswajanie elementarnej wiedzy o języku

Cele i treści nauczania gramatyki w klasach niższych

Rozwijanie umiejętności mówienia, czytania i pisania w klasach niższych wiąże się z potrzebą zajmowania się także samym językiem. Ćwiczenia gramatyczno-ortograficzne z elementami wiedzy o języku pozwalają uczniom młodszym stopniowo opanowywać wiadomości teoretyczne, co przyczyni się do sprawnego i świadomego posługiwania się językiem ojczystym.¹

Nauczanie gramatyki w klasach I-III to rozwijanie uwagi i zainteresowania słowem, jego częściami składowymi i formą, porównywanie przedmiotów, czynności, ich właściwości, związków i stosunków. Nauczanie gramatyki pozwala również poznawać i obserwować podstawowe zjawiska syntaktyczne, powoduje rozwijanie się umiejętności konstruowania różnorodnych struktur składniowych.²

Pojęcia i wiadomości z zakresu gramatyki w klasach niższych zawarte w programie nauczania mają układ koncentryczno-spiralny oraz liniowy. Materiał gramatyczny przewidziany do realizacji w danej klasie opracowuje się w następnych poszerzając go, pogłębiając i utrwalać. W każdej z kolejnych klas niższych pojawiają się w programie także nowe treści, nowe wiadomości. Są to wiadomości elementarne, ponieważ wiedza o zjawiskach językowych, które uczniowie poznają, jest jedynie wiedzą cząstkową.

Wiadomości o zjawiskach językowych z zakresu fonetyki, słowotwórstwa, fleksji i składni integruje się w klasach niższych ze wszystkimi działaniami nauczania języka ojczystego. Pojęcie głoski, litery i sylaby wiąże się w klasie pierwszej z ćwiczeniami w czytaniu i mówieniu, a w klasie drugiej i trzeciej głównie z ćwiczeniami

w mówieniu. Nauka o wyrazach powiązana jest przede wszystkim z ćwiczeniami słownikowymi, słownikowo-frazeologicznymi i syntaktycznymi. Wiedzę o zdaniu integruje się ze wszystkimi działaniami języka polskiego, a umiejętność budowania zdań i wiązania ich w logiczną całość stanowi fundamentalną podstawę wypowiadania się w piśmie. Wiadomości z zakresu gramatyki są nieodzowne dla przyswajania sobie przez uczniów reguł ortograficznych i opanowywania umiejętności poprawnego pisania.³

Realizacja treści programowych z gramatyki w klasach niższych ma na uwadze dwa równoważne cele: teoretyczno-poznawczy i praktyczno-normatywny.⁴ Wiadomości teoretyczne są konieczne dla zrozumienia i wyjaśnienia zjawisk językowych, natomiast ćwiczenia gramatyczne powiązane z innymi ćwiczeniami polonistycznymi służą kształceniu języka ucznia. „Ćwiczenia gramatyczne należy wiązać z innymi ćwiczeniami, ponieważ uczeń musi mieć możliwość wielokrotnego kontaktowania się z danymi zjawiskami językowymi w coraz to nowych sytuacjach dydaktycznych. Nauczanie gramatyki służy bowiem już w klasach niższych potrzebom praktyki językowej.”⁵

Poszukiwanie skutecznych sposobów realizacji celów nauczania gramatyki jest od wielu lat przedmiotem zainteresowania teoretyków i praktyków nauczania początkowego.

Technika fiszek autokorektywnych w nauczaniu gramatyki

Jedną z innowacji metodycznych i organizacyjnych Celestyna Freineta, wybitnego francuskiego pedagoga⁶, jest zindywidualizowana praca uczniów przy pomocy kartoteki fiszek autokorektywnych (samokontrolnych). W 1980 roku nakładem

¹ J. Kulpa, R. Więckowska, *Metodyka nauczania języka polskiego w klasach początkowych*, Warszawa WSIP 1983.

² H. Baczyńska, *Metodyka nauczania gramatyki w klasach I-III*, Warszawa WSIP 1981.

³ Program nauczania początkowego. Klasy I-III, Warszawa WSIP 1983.

⁴ J. Tokarski, *Gramatyka w szkole*. Warszawa PZWS 1972.

⁵ H. Jakubowicz, K. Lenartowska, *Kształtowanie pojęcia przmiotnika w klasach niższych [w:] Z teorii i praktyk nauczania początkowego. Zeszyt II*. Bydgoszcz WSP 1981.

⁶ C. Freinet, *O szkołę ludową. Pisma wybrane. Wybór i opracowanie A. Lewin, H. Semenowicz*. Ossolineum, 1976.

Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych ukazała się na rynku wydawniczym pozycja Haliny Semenowicz pt. *Freinet w Polsce* wraz z „Kartoteką ćwiczeń samokontrolnych z ortografii i gramatyki – klasy II–VII”⁷.

Technika fiszek autokorektywnych to nazwa metody pracy nauczyciela i uczniów. Ma ona na celu aktywne zdobywanie wiedzy, twórcze jej stosowanie oraz przyzwyczajanie uczniów do samokontroli i samooceny. Kartoteka ćwiczeń samokontrolnych (autokorektywnych) opracowana przez Halinę Semenowicz może być wykorzystywana do ćwiczeń zarówno utrwalających poznany materiał gramatyczny i ortograficzny oraz zastosowania wiadomości w nowych sytuacjach. Wykonywanie tych ćwiczeń wymaga od uczniów samodzielnej, uważnej pracy, aktywizuje ich myślenie, kształci sumienność i poczucie odpowiedzialności.

Kartoteka ćwiczeń samokontrolnych składa się z szeregu kartoników. Po rozcięciu kartonika otrzymuje się dwie fiszki wielkości 10x15cm.

Nauczyciel przygotowujący kartotekę fiszek dla swojej klasy dostosowuje ilość dwu rodzajów kartoników („polecenie”, „wykonanie”) do ilości uczniów. Jeżeli wszyscy uczniowie (np. w liczbie 25 osób) mają wykonywać te same ćwiczenia

(np. fiszkę nr 79) to trzeba przygotować taką właśnie ilość (czyli 25) kompletów. Praca z fiszkami jest w swoim założeniu pracą zindywidualizowaną dlatego można też przygotować w związku z tym samym zagadnieniem programowym kilka różnych zestawów ćwiczeń. Wówczas uczniowie pracują nad tym samym materiałem wykonując różne ćwiczenia. Tempo pracy uczniowie dostosowują do swoich możliwości. Każdy z nich może wykonać różną ilość ćwiczeń na jednej lekcji. Będą więc tacy, którzy zdążą wykonać bez pośpiechu trzy, cztery ćwiczenia i tacy, którzy wykonują zaledwie dwa.

Uczeń po wybraniu danej fiszki ze skrzyneczki „polecenia”, wykonuje samodzielnie ćwiczenia w swoim zeszyte. Następnie odkłada kartkę do skrzyneczki, a z drugiej wybiera ten sam numer fiszki z napisem „wykonanie”. Teraz z kolei dokonuje samokontroli i samooceny wykonania zgodnie z instrukcją dołączoną do „Kartoteki ćwiczeń samokontrolnych z ortografii i gramatyki – klasy II–VII”. Uzyskaną za wykonane ćwiczenia ilość punktów uczeń wpisuje do specjalnej tabeli zawieszanej w klasie.

Technika fiszek autokorektywnych pojawia się na lekcjach języka polskiego w klasach niższych jako jeden z elementów. Ukazuje to przedstawiony przykład lekcji z klasy drugiej.

Temat lekcji: Ćwiczenia w rozpoznawaniu przymiotników

Przebieg lekcji	Komentarze
1. Przypomnienie wiadomości o rzeczowniku i przymiotniku	N-1 poleca przeczytać dzieciom po cichu wyrazy napisane na tablicy: <i>drzewo, idzie, żółty, wiewiórka, liść, leśny, szara, skacze, spada, las, dziadek, nuda, śpiewa, sójka, wysokie</i> – i najpierw podkreślić niebieską kredą rzeczowniki, a następnie żółtą przymiotniki (wyrazy podkreślają wskazani uczniowie). Udzielając odpowiedzi na pytania nauczyciela uczniowie przypominają, że rzeczowniki są nazwami osób, rzeczy, roślin i zwierząt, a przymiotniki określają cechy osób, rzeczy, roślin, zwierząt. Przypominają również, że o wyrazy będące rzeczownikami pytamy kto? lub co?, natomiast przymiotniki odpowiadają na pytania: jaki? jaka? jakie?
2. Ćwiczenia w rozpoznawaniu przymiotników i rzeczowników oraz poprawnym ich łączeniu a) zbiorowe wykonywanie ćwiczeń pod kierunkiem nauczyciela	N-1 po starciu wyrazów napisanych na tablicy rozkłada na stoliku komplet wyrazów napisanych na kartkach. Zadaniem uczniów wybranych przez nauczyciela jest wyszukiwanie dowolnego rzeczownika, następnie dobieranie odpowiedniego przymiotnika. Uczeń, wybierając daną kategorię gramatyczną stawia odpowiednie pytanie. Kartkę z pytaniem przymocowuje do tablicy magnetycznej. przymiotniki: rzeczowniki: ruda wiewiórka leśny dziadek żółty liść wysokie drzewo szara sójka ciemny las złote słońce mała Ania

⁷ H. Semenowicz, *Freinet w Polsce*. Warszawa WSiP, 1980.

artykuły

poszukiwania i penetracje badawcze w teorii i badaniach własnych

b) samodzielne wykonywanie ćwiczeń przez uczniów z zastosowaniem fiszek autokorektywnych: nr 32 Wypisz z tekstu przymiotniki nr 33 Wypisz przymiotniki z rzeczownikami, postaw pytanie według wzoru Wzór: uczeń – jaki? – pilny nr 34 Spośród wyrazów wypisz przymiotniki	N-1 ustawia na stoliku kartotekę fiszek składającą się z dwóch skrzynek, na których widnieją symbole P (polecenie), W (wykonanie). Następnie oznajmia uczniom, że teraz samodzielnie będą wykonywali ćwiczenia, które wiążą się ze znanymi wyrazami tj. przymiotnikami i rzeczownikami. Do wyboru mają fiszki nr 32, 33 i 34 (numeracja kartoteki nauczycielki prowadzącej lekcję). Uczniowie wybierają dowolną fiszkę według swojego uznania i wykonują zamieszczone na niej ćwiczenie. Następnie po dokonaniu samokontroli i samooceny pracują z następną fiszką. Nauczyciel jest gotowy udzielić uczniom wyjaśnień czy drobnej pomocy umożliwiającej im poprawne wykonanie ćwiczenia.
3. Wspólna ocena umiejętności wykonania ćwiczeń autokorektywnych przez uczniów.	Uczniowie informują nauczyciela o uzyskanych wynikach podczas pracy z fiszkami. Zdobytą ilość punktów nanoszą na specjalną tabelę umieszczoną w klasie. Nauczyciel wyraża swoją aprobatę przede wszystkim dla uczniów, którzy na tej lekcji wykonali większą ilość ćwiczeń niż w czasie poprzedniej pracy z fiszkami, czy też uzyskali nieco większą ilość punktów.
4. Zebranie materiału i podsumowanie lekcji	Uczniowie odpowiadając na pytanie nauczyciela stwierdzają, że na lekcji zajmowali się rzeczownikami i przymiotnikami. Przypomnieli, co oznaczają przymiotniki i jak pytamy o te wyrazy. Na podstawie rezultatów pracy z fiszkami doszli do wniosku, że jeszcze nie wszyscy umieli zupełnie poprawnie wykonać ćwiczenia. Wobec tego dzieci będą pracowały z tymi i nowymi fiszkami na następnej lekcji.
5. Zadanie pracy domowej	Nauczyciel przypomina, by dzieci w domu dokończyły czytanie baśni Janiny Porazińskiej „Szewczyk Dratewka”, ponieważ jutro o tej lekturze będą rozmawiały w klasie. Książkę trzeba przynieść do szkoły.

Przed przystąpieniem do pracy z zastosowaniem fiszek samokontrolnych nauczyciel podczas wspólnej pracy z całą klasą zapoznaje uczniów z nowym materiałem z danego działu gramatyki lub powtarza z dziećmi znane im wiadomości. Przygotowuje też uczniów do tych rodzajów ćwiczeń, zamieszczonych na fiszkach, które ze względu na swą formę mogą sprawiać uczniom trudności. W przypadku zdobycia niskiej ilości punktów za poprawność wykonania ćwiczenia zamieszczonego na danej fiszce, uczniowie mają sposobność powtórzenia tegoż ćwiczenia na innej lekcji.

Wpływ techniki fiszek autokorektywnych na przyswajanie elementarnej wiedzy o języku w klasach niższych w świetle wyników eksperymentu

Organizacja i przebieg eksperymentu

Wpływ techniki fiszek autokorektywnych na rezultaty osiągnięte przez uczniów w procesie nauczania-uczenia się wiadomości

o języku na lekcjach języka polskiego w klasach niższych badano przy pomocy eksperymentu pedagogicznego przy zastosowaniu techniki grup równoległych.

W klasie II eksperyment prowadziła Regina Karczyńska⁸ w Szkole Podstawowej nr 1 w Czersku, a w klasie III Maria Jędrzejewska⁹, nauczycielka w Szkole Podstawowej nr 25 w Bydgoszczy. W obu przypadkach eksperyment polegał na zastosowaniu techniki fiszek samokontrolnych w toku systematycznego kursu gramatyki, na który przeznaczona była jedna godzina lekcyjna w ciągu każdego tygodnia. Praca uczniów z fiszkami trwała w zależności od treści lekcji, od 20 do 30 minut.

Nauczycielki prowadzące eksperyment opracowały zestaw fiszek odpowiedni dla treści programowych z gramatyki realizowanych w danej klasie oraz przygotowały kartoteki mieszczące się w specjalnych skrzyneczkach. W klasach eksperymentalnych znajdowała się instrukcja mówiąca o sposobie korzystania z kartoteki oraz arkusz zbiorczy wyników pracy z fiszkami.

Na lekcjach gramatyki prowadzonych kursem systematycznym uwzględniana była w szerokim zakresie integracja wiadomości o języku z innymi działami języka polskiego: z ćwiczeniami

⁸ R. Karczyńska, Wpływ techniki fiszek autokorektywnych na wyniki nauczania w klasie drugiej. Praca magisterska, maszynopis, Bydgoszcz WSP 1986.

⁹ M. Jędrzejewska, Wpływ techniki fiszek autokorektywnych na wyniki nauczania w klasie trzeciej. Praca magisterska, maszynopis, Bydgoszcz WSP 1986.

w mówieniu, pisaniu i czytaniu oraz z ortografią i ćwiczeniami słownikowymi, słownikowo-frazeologicznymi, słownikowo-syntaktycznymi. Obok systematycznego nauczania gramatyki uwzględnione były również nauczania okolicznościowe, gdyż wiele z opracowanych tekstów, prowadzonych ćwiczeń w mówieniu i pisaniu dawało sposobność do przypomnienia, powtarzania, utrwalania czy stosowania wiadomości w nowych sytuacjach.

Materiał gramatyczny i ćwiczenia z nim związane zawarte w podręczniku do języka polskiego były częściowo wykorzystywane na lekcjach, lecz w większej mierze służyły pracy domowej uczniów.

Uczniowie klas eksperymentalnych, drugiej i trzeciej, szybko przyzwyczaili się do samodzielności w wykonywaniu ćwiczeń i dokonywaniu samokontroli. Nad rzetelnością samokontroli dyskretnie czuwały nauczycielki, choć chęć korzystania z pomocy koleżeńskiej przejawia się tylko na pierwszych lekcjach pracy z fiszkami. Uczniowie dokładnie sprawdzali wykonane ćwiczenia, nanosili poprawki, wykonywali ćwiczenia po raz drugi w razie potrzeby. Obserwacja uczniów pozwoliła stwierdzić, że lekcje z zastosowaniem techniki fiszek autokorektywnych dawały im wielką satysfakcję. Nie wyczuwało się napięcia, lecz przeciwnie: dzieci pracowały samodzielnie, spokojnie i uważnie.

Wpływ eksperymentu na wyniki nauczania gramatyki w klasie II i III

Końcowe badania wyników uzyskanych przez uczniów w klasach eksperymentalnych i kontrolnych przeprowadzone zostały za pomocą testów wiadomości szkolnych z gramatyki. Uczniowie klas eksperymentalnych, tak drugiej, jak i trzeciej, uzyskali przy końcu roku szkolnego wyższe wyniki w zakresie elementarnej wiedzy o języku, niż uczniowie klas kontrolnych.

Zestawienie wyników badań początkowych i końcowych klas eksperymentalnych i kontrolnych wykazało co następuje. Uczniowie klasy drugiej, eksperymentalnej osiągnęli w badaniach początkowych średnią ocenę 3,2, a w badaniach końcowych 4,4. W klasach kontrolnych wyniki badań początkowych w świetle średniej oceny były wyższe: klasa K_1 uzyskała średnią 4,0; K_2 3,6. W badaniach końcowych średnia ocena klas kontrolnych wynosiła: K_1 – 4,1; K_2 – 3,7. Wyniki uczniów klasy eksperymentalnej wzrosły więc o 1,2 średniej oceny, natomiast w klasach kontrolnych o 0,1.

Uczniowie klasy trzeciej uzyskali w badaniach początkowych średnią ocenę 2,9; ich koledzy z klasy kontrolnej 3,7. W badaniach końcowych uczniowie klasy eksperymentalnej uzyskali średnią ocenę w wysokości 3,5 a uczniowie klasy kontrolnej 3,1. Wyniki klasy eksperymentalnej wzrosły więc o 0,4 średniej oceny.

Analizując materiał nauczania z zakresu nauczania gramatyki przewidziany do realizacji na lekcjach języka polskiego w klasach niższych możemy wyróżnić (zgodnie z podziałem przyjętym przez Zenona Klemensiewicza)¹⁰

- naukę o głosce,
- naukę o wyrazie,
- naukę o zdaniu.

Najbardziej obszernym materiałem spośród wymienionych działów jest, w klasach niższych, nauka o wyrazie. Wiąże się to z pracą nad rozwijaniem zasobu słownictwa i frazeologii uczniów na lekcjach języka polskiego. Uczniowie klas niższych poznają następujące kategorie gramatyczne: rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówki i liczebniki. Zgodnie ze wskazaniami programu nauczania w rezultacie kształcenia wczesnoszkolnego winni:

- rozpoznawać wymienione kategorie gramatyczne,
- rozpoznawać liczbę rzeczownika, czasownika, przymiotnika,
- określać rodzaj rzeczownika w liczbie pojedynczej według zakończenia towarzyszącego mu przymiotnika,
- stopniować przymiotnik,
- rozpoznawać czasy, osoby i liczby oraz odpowiednio odmieniać czasownik,
- dostrzegać związki między rzeczownikiem, przymiotnikiem i czasownikiem w zakresie liczby i rodzaju w liczbie pojedynczej.

Prowadzony przez Reginę Karczyńską i Marię Jędrzejewską eksperyment mający na celu zweryfikowanie założenia, że technika fiszek autokorektywnych wywiera korzystny wpływ na uzyskanie przez uczniów lepszych wyników w opanowaniu materiału programowego z gramatyki, dotyczył głównie wiadomości o wyrazie. Takie ograniczenie zakresu materiału podyktowane zostało koniecznością opracowania i przygotowania znacznej ilości fiszek dla uczniów klas eksperymentalnych.

Przygotowanie zadań dostosowanych do realizacji całego materiału programowego techniką fiszek autokorektywnych w krótkim czasie (trzy miesiące) nie było możliwe tak ze względu na problemy natury merytorycznej, jak i technicznej.

Wyniki badań końcowych wykazały, że uczniowie obu klas eksperymentalnych, drugiej i trzeciej, lepiej utrwaliли sobie materiał programowy z zakresu wiadomości o wyrazie, lepiej też przyswoili materiał nowy, wprowadzony dopiero w danej klasie, niż uczniowie klas kontrolnych. Istotność otrzymanych różnic wynosiła: w przypadku klasy drugiej: $P < 0,01$; w przypadku klasy trzeciej: $P < 0,05$.

Otrzymane wyniki są różnicami statystycznie istotnymi, co pozwala stwierdzić, że stosowanie fiszek autokorektywnych wpływa dodatnio na przyswojenie i utrwalenie wiadomości z gramatyki w klasach niższych.

¹⁰ Z. Klemensiewicz, Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego. Warszawa, PWN 1983.

artykuły

poszukiwania i penetracje badawcze w teorii i badaniach własnych

Technika fiszek autokorektywnych w świetle opinii nauczycielek prowadzących eksperyment oraz uczniów klas eksperymentalnych

Podczas prowadzenia eksperymentu w ciągu roku szkolnego Maria Jędrzejewska i Regina Karczyńska stosowały technikę obserwacji uczestniczącej. Na tej podstawie stwierdziły, że:

- technika fiszek autokorektywnych na lekcjach gramatyki w klasach niższych stymulowały uczniów do samodzielnego, twórczego myślenia i działania. Praca z fiszkami wyzwalała różnorodną aktywność, budziła radość, dawała zadowolenie. Nawet słabi uczniowie lubili wykonywać ćwiczenia samokontrolne;
- samodzielne ocenianie swojej pracy dawało uczniom poczucie swobody, co pozytywnie motywowało ich do wysiłku. Ambicją dzieci było wykonanie jak największej ilości przewidzianych na lekcję ćwiczeń (3–4 fiszki) bez pomyłek i błędów, ponieważ gwarantowało to zdobycie większej ilości punktów;
- technika fiszek samokontrolnych pozwalała nauczycielowi bieżąco orientować się w postępach wszystkich uczniów w opanowaniu wiadomości i umiejętności w zakresie danej partii materiału. Taka orientacja umożliwiała z kolei wyrównywanie dostrzeżonych błędów.

Interesujące są opinie „małych” uczniów, którzy zetknęli się z takim sposobem pracy po raz pierwszy. Wszyscy z nich (26 osób) z klasy drugiej stwierdzili, że lubią lub bardzo lubią pracować z fiszkami samokontrolnymi. Spośród 24 uczniów eksperymentalnej klasy trzeciej 79,8% orzekło, że fiszki są dobrą i ciekawą pomocą w nauce. Uczniom klasy drugiej podobały się same fiszki jako takie: „są bardzo ładnie napisane; są ładne, przyjemne” (w klasie drugiej ćwiczenia na fiszkach były napisane odręcznie i powielone na kserografie; teksty ćwiczeń na fiszkach dla klasy trzeciej były pisane na maszynie do pisania). Część dzieci wyrażając swoją opinię na temat pracy z fiszkami podkreślało ich walory (30,8% uczniów klasy drugiej i 33,3% uczniów klasy trzeciej) związane z możliwością samodzielnego oceniania jej. Około 50% uczniów klasy trzeciej, a wszyscy uczniowie klasy drugiej wyrazili chęć dalszej pracy z fiszkami w klasach wyższych. Zdaniem niektórych uczniów właśnie praca z fiszkami pomogła im w uczeniu się gramatyki i osiągnięciu lepszych wyników w tym zakresie.

Przydatność techniki fiszek samokontrolnych w pracy dydaktyczno-wychowawczej w klasach niższych

Wyniki przedstawionego eksperymentu upoważniają do stwierdzenia, że stosowanie takich metod w klasach niższych, które stymulują samodzielne i twórcze uczenie się, wpływa korzystnie na osiągnięte przez uczniów rezultaty w tym zakresie. Maria Jędrzejewska¹¹ pisze, że: „uczniowie nie tylko uczyli się, ale co ważniejsze – nauczyli się, czego dowodem są uzyskane przez nich wyniki”. Regina Karczyńska¹² podkreśla, że technika fiszek autokorektywnych „wpłynęła na zainteresowanie uczniów i chęć uczenia się, co z kolei wyraziło się w pozytywnych wynikach nauczania.”

Obie nauczycielki podkreślają znaczne walory wychowawcze i kształtujące techniki fiszek autokorektywnych, takie jak:

- rozwijanie u uczniów samodzielności, aktywności i odpowiedzialności,
- wdrażanie do samodzielnego uczenia się,
- przyzwyczajanie do dokonywania samokontroli i samooceny,
- intensyfikowanie procesu zdobywania wiadomości i rozwijania umiejętności,
- kształcenie odwagi dowolnej,
- kształtowanie elastyczności różnorodnych operacji myślowych.

Uogólnienia i wnioski wiążą się ze stosowaniem fiszek samokontrolnych w nauczaniu gramatyki w klasach niższych. Przedstawione przemyślenia skłaniają jednak do zastanowienia nad sensownością prowadzenia dalszych badań nad przydatnością techniki fiszek autokorektywnych w pracy dydaktyczno-wychowawczej w klasach niższych współczesnej szkoły. Wincenty Okoń rozważając problemy i nowoczesności w kształceniu wczesnoszkolnym pisze: „musimy uświadomić sobie, że jego teoria i praktyka również stanowią obszar, na którym stale dokonuje się przewartościowanie pierwiastków tradycji i nowoczesności, jak też ich wzajemna harmonizacja. Tradycja jest i ciągle będzie źródłem inspiracji pedagogicznej, zwłaszcza na tle wartości, które w niej nie były przejawem mody, lecz które rzeczywistość spełniały doniosłą rolę w edukacji młodych pokoleń”.¹³

Walory techniki fiszek samokontrolnych wykazane w toku dotychczasowych badań eksperymentalnych pozwalają

¹¹ M. Jędrzejewska, *Wpływ...* s. 94

¹² R. Karczyńska, *Wpływ...* s. 97

¹³ W. Okoń, *Tradycja i nowoczesność w nauczaniu początkowym [w:] Edukacja wczesnoszkolna. Praca zbiorowa (red.) B. Wilgocka-Okoń, WSIP 1979, s. 21*

artykuły

przypuszczać, że technika ta może okazać się przydatną nie tylko w pracy zindywidualizowanej uczniów klas niższych, ale także w pracy wielopoziomowej i zespołowej. Przygotowanie odpo-

wiednich fiszek pozwolić może również na korzystanie z tej techniki w nauczaniu problemowym. Poszukiwania w powyższym zakresie mogą być podejmowane w dalszych badaniach.

Przykład fiszki autokorektywnej

66. Polecenie	66. Wykonanie
Połącz w pary wyrazy oznaczające nazwy rzeczy z nazwami oznaczającymi cechy. Otwarte, książka, drzwi, ciekawa, drzewo, okno, pilny, wysokie, uczeń, zamknięte, zakręt, liść, ostry, zielony, biały, niebo, śnieg, woda, niebieskie, czysta.	Otwarte drzwi Ciekawa książka Wysokie drzewo Zamknięte okno Ostry zakręt Pilny uczeń Zielony liść Biały śnieg Niebieskie niebo Czysta woda
79. Polecenie	79. Wykonanie
1. Z podanych wyrazów ułóż dwa zdania rozkazujące i postaw odpowiedni znak na końcu każdego z nich. Książki, przestań, do, zanieście, już, żartować, biblioteki. 2. Zamień podane zdania pytające na zdania rozkazujące: Czy napiszesz wypracowanie? Czemu nie siedzisz prosto? Dlaczego przyniosłeś mi starą gazetę?	1. Zanieście książki do biblioteki! Przestań już żartować! 2. Napisz wypracowanie! Siedź prosto! Nie przynos mi starej gazety!

Krystyna Lenartowska